

Wolven vogelvrij in het Beierse Woud

Karel P. Kleijn

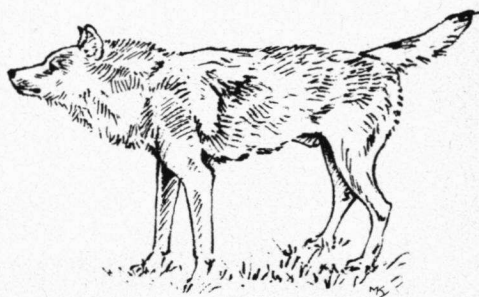
Tekeningen: Marius Kolvoort
Foto's van de schrijver

Inleiding

De Wolf is een van de meer algemeen bekende, grote zoogdieren in Europa. Ook behoort hij ongetwijfeld tot de meest omstreden en de meest met vooroordelen beladen soort. Gezien de eeuwenlang durende spontane en ook van hogerhand georganiseerde, uitroeiingscampagnes en de ingestelde afschotpremies, is het opmerkelijk dat Wolven zich zo lang en over zulke uitgestrekte gebieden van het relatief dichtbevolkte Europa hebben kunnen handhaven. Nog tot in de twintigste eeuw kwamen Wolven in Duitsland voor. Tot op de dag van vandaag vinden wij Wolven in Midden-europese landen, zoals Polen en Tsjecho-Slowakije. Maar ondanks gewijzigde ecologische inzichten en een gewijzigd overheidsbeleid, hebben Wolven die in westelijke richting trekken maar weinig kans dit avontuur lang te overleven.

In Scandinavië en in Centraal-Europa en zelfs in Nederland zijn de laatste decennia stemmen opgegaan om de Wolven weer een kans te geven in de grotere natuurgebieden. Introductie-ideeën werden zeer actueel toen in 1976 in het Noors-Zweedse grensgebergte weer een roedel Wolven werd ontdekt. Maar hoewel de schade door het doden van vee werd vergoed, kregen emoties toch de overhand. In 1981 grepen de Noorse jagers en veehouders naar het geweer. Een jaar later slaagden Zweedse boeren erin een met een zender uitgeruste Wolf, na een wekenlange jacht, vanuit de lucht op te sporen en neer te schieten.

In Centraal-Europa vinden in het Beiers-Tsjechische grensgebergte bij de oprichting van het 'Nationalpark Bayerisches Wald' in 1971 besprekingen plaats over de mogelijkheden om grote roofdieren te herintroduceren. De laatste Beer werd in dit gebied in 1833 geschoten, de laatste Lynx in 1846. In het zelfde jaar werd eveneens de — voorlopig —

laatste Wolf gedood. Van een wolvenbestand kon omstreeks die tijd al lang geen sprake meer zijn, zodat het hier waarschijnlijk een zwervend exemplaar betrof.

In 1971 verschenen in de buurt van het nationale park onverwacht Lynxen. Uit publicaties leek het erop alsof het hier om een spontane uitbreiding ging. Het duurde enige jaren eer het duidelijk werd, dat er sprake was van een niet-officiële uitzetpoging door onbekenden. De Lynxen werden door een aantal ja-

gers vanaf het begin systematisch vervolgd. In 1976 ontsnapten uit de bij het park behorende dierentuin negen Wolven. De daarop volgende gebeurtenissen vertoonden veel overeenkomst met het gebeuren in Scandinavië. Om de reacties op het uitbreken van de Wolven goed te kunnen beoordelen is het nodig nader in te gaan op de problemen met be-

trekking tot het ontstaan van het 'Nationalpark Bayerischer Wald'.

Het 'Nationalpark Bayerischer Wald' ontstaat

De eerste plannen om in het Beiers-Tsjechische grensgebergte een groot park op te richten, dateren uit de tijd tussen de beide we-

reldoorlogen. Ingrijpende politieke ontwikkelingen hebben de realisatie echter verhinderd. Een nieuwe aanzet vond plaats in de jaren zestig. Er was toen sprake van een park dat vrijwel het volledige 2000 km² grote bosgebied zou moeten omvatten, waaraan dit gebied zijn naam ontleent. De sinds 1968 gewijzigde politieke verhoudingen verhinderden dat de plannen voor het Tsjechische deelgebied (het Boheemse Woud) konden worden uitgevoerd. In 1971 echter werd in Beieren het 13.000 ha omvattende 'Nationalpark Bayerischer Wald' opgericht. In de eerste plannen was nog slechts sprake van een soort landschapsreservaat met geringe beperkingen ten aanzien van het grondgebruik. In 1971,

evenwel gingen, internationale normen de gedachtenvorming bepalen.

Thans staat het behoud en de ontwikkeling van natuurlijke en vrijwel natuurlijke levensgemeenschappen voorop; ingrijpen door mensen uit economische motieven is in principe niet toegestaan, ingrepen in natuurlijke processen mogen geen regel zijn, maar dienen op langere termijn tot versterking van het zelfregulerend vermogen te leiden. In de praktijk loopt het beheer weliswaar enigszins achter de plannen aan, doch de nieuwe opvattingen zijn in de natuurbeschermingswet, die de richtlijnen voor de beheerders geeft, vastgelegd.

De initiatiefgroep die aan het eind van de jaren zestig de politici tot instelling van het nationale park trachtte te bewegen, was een samenwerkingsverband van natuurbeschermingsorganisaties en de plaatselijke bevolking. Een deel van die bevolking zag het park vooral als toeristen-attractie en rekende slechts op geringe beperkingen in het grondgebruik, zoals dat in de eerste plannen was voorzien. De uiteindelijk veel grotere beperkingen en de pogingen om een gebied met intensief beheerde productiebossen te veranderen in een natuurgebied, bepaalden spoedig bij velen de houding ten opzichte van het na-

Foto linksboven:

Finsterau-Hoogveen, waar 's nachts vanuit het gebergte komende koude lucht niet verder kan dalen, vindt men van nature boomvrije gebieden. Deze vormen een belangrijk element in het direct aan het park grenzende cultuurlandschap.

Foto linksonder:

Heggenlandschap in Hohenau. De bergen, Spitzberg und Rachel, op de achtergrond vormen de grenskam en zijn het centrum van een 2000 km² groot bosgebied.

Foto rechtsonder:

Voormalige weide, één van de weinige open plekken in het nationale park.

tionale park; men voelde zich bedrogen. Dit werd de aanleiding voor de bosbouw- en jagersgroeperingen ter plaatse, die als de het sterkst in hun belangen getroffen groeperingen druk uitoefenden op de beheerders. Toen in 1976 uit de dierentuin van het nationale park negen Wolven ontsnapten, werd deze gelegenheid met beide handen aangegrepen om de druk op te voeren.

De omstandigheden waaronder de Wolven ontsnapten, maakten het onmogelijk van een opzettelijke uitzetpoging te spreken. Een dergelijke poging zou ongetwijfeld met Wolven van verschillende herkomst zijn uitgevoerd. Ondanks de niet optimale samenstelling van de groep en het feit dat het hier niet om in het wild gevangen Wolven gingen besloten de beheerders van het park niet onmiddellijk op een zware bejaging terug te vallen. Aan een open discussie over het lot van de Wolven bestond bij de tegenstanders van het park echter in het geheel geen interesse. Een week na de ontsnapping werd een ministeriële op-

dracht tot afschot van de Wolven uitgevaardigd. De pers maakte grappen over het roodkapje-complex bij de Beierse volksvertegenwoordigers. Uit de hele Bondsrepubliek kwamen felle protesten en natuurbeschermingsorganisaties en verzekeringsmaatschappijen verklaarden zich spontaan bereid eventueel ontstane schade te vergoeden. De opdracht tot afschot werd toen snel ingetrokken, maar de bescherming van de Wolven zou van korte duur blijken te zijn.

Jacht op Wolven in Beieren

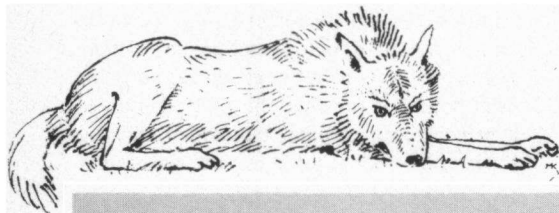
Toen in januari 1976 de ontsnapping van negen Wolven in het Beierse Woud bekend werd, waren alle deskundigen zich ervan bewust dat het hier om in gevangenschap geboren en opgegroeide dieren ging die de onderzoeker Zimen als lid in de roedel accepteerden en de mens vooral als voedselleverancier

Foto boven:

Heggenlandschap in Hohenau. De bergen Spitzberg en Rachel, op de achtergrond vormen de grenskam en zijn het centrum van een 2000 km² groot bosgebied.

Foto's onder:

Dal van de 'Sagwasser', een grensbeek in het nationale park. Voorgrond complex van braakliggende of extensief beheerde hoollanden. Op de achtergrond van de rechterfoto de bossen van het nationale park.

kenden. Een mogelijk verminderde schuwheid zou tot ongelukken kunnen leiden; men besloot daarom de bevolking hierover uitvoerig in te lichten. Drie van de ontsnapte Wolven bleken goede herinneringen te hebben aan de bedelopbrengsten bij de toeristen en de in de dierentuin verkregen vleesrantsoenen. Zij bleven in de buurt van de dierentuin en leefden van het voedsel dat in de aangren-

zende dorpen voor hen werd neergezet.

Oproepen aan de bevolking om de Wolven niet te voeren, hadden geen resultaat en pogingen om het drietal levend te vangen slaagden evenmin. Twee maanden na de ontsnapping hapte een van de tamme Wolven bij het spelen met een groep kinderen een van de kleuters in de broek en bezorgde de jongen een schram. In de sensatiepers, van het feit

op de hoogte gesteld door de tegenstanders van het nationale park, heette het dat een kleuter door de Wolf verscheurd werd. De jacht werd toen definitief verordend en enkele peletons politie uit heel Beieren moesten de plaatselijke jagers bijstaan. Men trachtte zelfs de Bundeswehr en de Tsjechische grenstroepen in te schakelen. De houding van de verantwoordelijke autoriteiten ontsproot noch uit een natuurontwikkelingsbeleid, noch uit veiligheidsoverwegingen ten aanzien van de plaatselijke bevolking; de overheid reageerde in dezen op de plaatselijke pressiegroepen; haar houding weerspiegelt slechts de mate waarin de verschillende actiegroepen zich op een gegeven moment kunnen manifesteren.

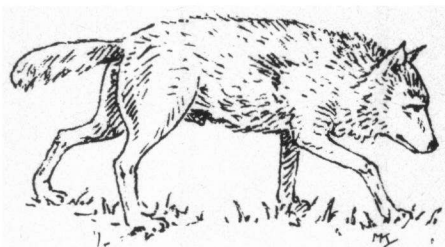
Nadat de eerste Wolf een dag na de ontsnapping 20 km ten noordwesten van de dieren tuin was geschoten, werd de tweede een maand later geschoten, 70 km ten noordwesten van de dierentuin. Toen de jacht officieel werd geopend, liepen waarschijnlijk nog zeven Wolven vrij rond. Het is evenwel niet uitgesloten dat in die tussentijd Wolven illegaal werden afgeschoten. Tellingen waren niet mogelijk doordat, behalve het tamme drielal, de overige Wolven zich uiterst schuw bleken te gedragen. Zelfs de afschotmeldin-

gen bleken maar beperkt betrouwbaar: verschillende keren bleken herdershonden te zijn afgeschoten.

Zeker is dat spoedig na de heropening van de jacht twee van de drie tamme Wolven werden afgeschoten en dat in Oostenrijk ongeveer tegelijkertijd, op 120 km afstand van het park, het laatste officiële slachtoffer werd geschoten. Men wist op dat moment niet of er verder nog Wolven vrij rondliepen.

Het gebeuren in Sumava

Zoals reeds eerder werd vermeld, is het 'Nationalpark Bayerischer Wald' maar een klein deel van het uitgestrekte boscomplex, waarvan het Tsjechische landschapspark Sumava aan de andere zijde van de grens het grootste deel vormt. In Sumava liggen onder andere twee oerbosreservaten, die voor vele Tsjechen als een soort 'bedevaartsbossen' func-

tioneren. Behalve de houtproductie vormt het afschot van Edelherten door buitenlandse een belangrijke bron van deviezen. Door middel van wintervoeding worden dichtheden van Edelherten en Reeën zo verhoogd dat zware vraat- en veegschade aan de bossen het gehele bosgebied ernstig bedreigden, ook de genoemde reservaten. De ontsnapping van de Wolven werd hier dan ook door bosbouwers en natuurbeschermers toegejuicht. Toen echter ook herten met grote geweien aan de Wolven ten prooi vielen, was dit voor de Tsjechische overheid aanleiding ook hier opdracht tot afschot te geven. Met enthousiasme kweten de grenssoldaten zich van hun taak. In de daarop volgende maanden werden in Bohemen vijf Wolven geschoten. Twee Wolven die in de buurt van het nationale park werden geschoten, zijn waarschijnlijk dierenparkwolven, die toen al een jaar in

Foto linksboven:

Zilverdistelweiland: direct aan het park grenzende extensief gebruikte, deels braakliggende, hooilanden. Bossen in onderste rand van het park door monocultures van Fijnspar en Beuk overheerst.

Foto's rechtsboven en -onder:

Extensief benutte graslanden. Op de bovenste foto zijn op de achtergrond de bossen van het nationale park te zien.

het grensgebied moeten hebben geleefd. Ten minste één Wolf kon niet uit het nationale park afkomstig zijn en moet vanuit het oosten Bohemen zijn binnengekomen.

Conclusies

Negen Wolven, die gedurende een paar weken ten behoeve van een experiment levende Konijnen mochten vangen, ontsnapten uit een dierentuin. De mening dat dierentuindieren niet geschikt zouden zijn voor herintroducties moet met enige voorzichtigheid worden beoordeeld; bij Wolven blijken sommige dieren uit dierentuinen wel geschikt, andere niet. Enige Wolven tonen een verminderde schuwheid en beginnen pas na enkele weken levende prooi te vangen. Het incident met de kleuter bevestigt het potentiële gevaar van de gewinning aan mensen, maar daarbij mag niet uit het oog worden verloren dat het hier juist een groep Wolven betrof, waarbij vanwege een wetenschappelijk onderzoek het contact met de mens wel bijzonder intensief was. Het merendeel der Wolven bleek zich desalniettemin van begin af aan zeer schuw te gedragen en voedde zich onmiddellijk met de overvloedig aanwezige Edelherten en Reeën. Toen de Wolven in januari ontsnapten,

Het nationale park Beierse Woud is een deel van een van de grootste gesloten bosgebieden van Centraal-Europa.

dwong een dikke laag sneeuw de hoefdieren zich rondom de voederplaatsen te concentreren; effectieve vluchtpogingen werden hierdoor ernstig bemoeilijkt. Desondanks is het verbazingwekkend hoe snel de in gevangenschap geboren Wolven zelf leerden jagen en daarmee zelfs bij mannelijke Edelherten succes hadden.

Het falen van de ongewilde introductie is voornamelijk de oorzaak van de obstructie die door een aantal tegenstanders van het nationale park gevoerd werd; een park dat in de regio is begonnen door en onder leiding staat van mensen van buiten de regio. Op de vraag of Wolven in de Bondsrepubliek een bestaansrecht hebben, heeft de bevolking, inclusief een aantal jachtorganen, positief gereageerd. Ook uit de omgeving klonk algemene instemming. Niet-rationele, maar emotionele bezwaren van een kleine beroepsgroep zijn evenwel een effectieve hinderpaal gebleken.

■ Ir. Karel P. Kleijn, Bucheck 4, 8351 Hohenau, W.-Duitsland.